

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Fırat University Journal of Social Science
Cilt: 20, Sayı: 2, Sayfa: 137-160, ELAZIĞ-2010

POSTMODERNİZMİN İLKÖĞRETİM 6. VE 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINA YANSIMALARI

Reflections of Postmodernism on Elementary School Sixth and Seventh Grades' Social Studies Curricula

Burhan AKPINAR¹ Zafer ÇAKMAK² Cihan KARA³

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim 6 ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında (SBÖP) postmodernizmin yansımalarını belirlemektir. Nitel karakter arz eden bu betimsel çalışmada veriler, sözü geçen programlardan oluşan doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Bu şekilde ulaşılan bilgileri değerlendirmek için ilgili literatürden hareketle bir postmodern çerçeve belirlenmiş ve bu çerçevede analiz edilen bilgiler yorumlanarak bazı sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada ulaşılan bazı sonuçlar şu şekildedir: Postmodernizm, ilköğretim 6. ve 7. sınıflar SBÖP'na yapılandırmacılık şeklinde yansımıştır. Kısmi olarak gerçekleşen bu yansımalar, daha çok, genel amaçlar, kazanımlar ve etkinlikler üzerinde görülmektedir. Bu yansımalar, ağırlıklı olarak esneklik, görelilik, çoklu doğrular ile sorgulama kavramları çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte programlarda önceki paradigmanın izleri de devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Postmodernizm, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Yapılandırmacılık.

SUMMARY

The objective of this study is to determine the reflections of postmodernism on elementary school 6th and 7th grades' social studies curricula. In this descriptive study submitting qualitative forms, datum has been acquired through surveying documents formed of curricula mentioned. In order to evaluate the datum acquired in that way, a "Postmodern frame" has been established using the related literature; and it is tried to make some conclusions by interpreting the analyzed information according to this frame.

Some conclusions reached are like this: Postmodernism reflected on elementary school 6th and 7th grades' social studies curricula in the form of constructivism. These partially accrued reflections are seen mostly on general purposes, acquisitions and activities. These reflections are mainly occurred within the frames of flexibility, relativity, multiple truths and inquiry. Besides, impressions of the earlier paradigms continues in the curricula.

Key Words: Postmodernism, Social Studies Curricula, Constructivism

¹ Doç.Dr. Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Elazığ; bakpinar@firat.edu.tr

² Doç.Dr. Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Elazığ; zcakmak@firat.edu.tr

³ Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ; cihankara-tr@hotmail.com

1. GİRİŞ

Bakış açısı ve ilişki kurulan disipline bağlı olarak bir durum, dönem ve paradigma olarak ele alınabilen ve çok farklı şekillerde tanımlanabilen postmodernizm, son yılların en gözde kavramları ve konuları arasında yer almaktadır. Sosyolojiden, sanat, edebiyat, mimari ve sinemaya kadar birçok alanda adeta kasırgalar estiren postmodernizm, günümüzde eğitimi de ciddi şekilde etkilemektedir. Bu etki, daha çok, eğitimde bilinen ve alışılmış tüm ilke, kabul ve değerlerin altını oyarak onları anlamsız ve geçersiz kılma şeklindedir. Postmodernizm eğitimde, ağırlıklı olarak modernite ve pozitivizme dayalı mevcut yapı, durum ve işleyişin gediklerini dramatik şekilde gözler önüne sererek, bu yapının sürdürülemez olduğunu haykırırken, ne yapılması gerektiği konusunda ise oldukça ketum bir tutum takınmaktadır. Bu adeta tek yönlü protest tavrı, eğitimde belirsizliği ve dolayısıyla da endişeleri birlikte getirmektedir.

Ancak bu endişelere rağmen, neredeyse bütün dünyada eğitimin giderek postmodernizme daha fazla ilgi gösterdiği de bir gerçektir. Bunun muhtemel birçok nedeni arasında öne çıkanlar şu şekilde sıralanabilir. Öncelikle bireyler gibi kurum ve kuruluşlar da zamanın ruhu ve tarihin ritminden bağımsız değildirler. Dünyadaki gelişmelere çok duyarlı bir sistem olan eğitim sisteminin de, küresel bir rüzgâr olan postmodernizme duyarsız kalması beklenemez. İkinci olarak, modernite ve pozitivizm ile bunların eğitimdeki uzantıları niteliğindeki kuramlardan referans alarak kurulmuş bulunan mevcut eğitim sisteminin, birçok dünya ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de, yuttuğu devasa kaynak ve gösterilen büyük çaba ve emeklere rağmen bir türlü beklentileri karşılayamamasıdır. Maliyeti ve kendisine bağlanan umutlar göz önüne alındığında, bugünün eğitim sistemi (okullar), meşru, gerekli ve vazgeçilmez olduklarını kanıtlamak durumundadırlar. Özellikle ülkemizde, hemen her kademedeki eğitim kurumlarından mezun olup da (kendisinden istenilenleri yerine getirip), iş, aş ve saygınlık bulamayan ve yüz binler dikkate alındığında, eğitim sisteminin toplumun gözünde prestij kaybı daha iyi anlaşılır. Bunun basitçe anlamı, mevcut yapıdaki (modernist-pozitivist) eğitim sistemi ve okullar, daha önceleri veya başka yerlerde başarılı olmuş olsalar bile, bugün ülkemizde işlevsel değildirler; okullarımız bugünün okulları değildir artık. Bu yapıdaki bir eğitim sisteminin, postmodernizm gibi, en azından hataları teşhis etmiş bir sese kulak vermemesi beklenemez. Çünkü çözüm yolunu göstermese de, teşhis bile tek başına, sorunların çözümünde önemli bir adım olarak kabul edilebilir. Aykırı bir ses ve eğitim krallığının çıplak olduğunu yüksek sesle dillendiren postmodernizmin, eğitim camiasında kabul görmesinin (sürekli açıklarını yüzüne vurduğu halde) bir nedeni de bu olabilir.

Nedir postmodernizm? İlgili literatür incelendiğinde, postmodernizmin çok farklı

tanımlarının olduğu ve hatta tanımının mümkün olmadığına dair birçok bilgi ve görüşe rastlamak mümkündür. Postmodernizm, tek başına ve yalın olarak anlamlandırılacak bir kavram gibi görünmemektedir. Postmodernizmi daha iyi anlamak için, bu kavramı, başta modernizm, pozitivizm, Newtonizm gibi kavramlarla birlikte veya karşılaştırmalı olarak ele almak daha doğru görünmektedir. Bu çalışmada amaç, postmodernizmi analiz etmek olmadığından, konuya yüzeysel olarak temas edilmiş ve daha çok postmodernizmin genelde eğitim ve özede ise, SBÖP'na etkileri üzerine odaklanılmıştır.

Postmodernizm, bir düşünce akımı değil, modernizm sonrası ve modernizm ötesi anlamına gelen bir durumdur (Özkiraz, 2003: 97). O halde postmodernizmi, modernizmi kavramadan anlamak mümkün değildir. “Modern” kelime anlamı olarak çağdaş, çağcıl, asri manalarına gelmektedir. Modern terimi muhteviyatı her çağda, her dönemde “yeni” kabul edilen şeylere göre değişmekle beraber; ekseriyetle “eski” olandan “yeni” olana geçişi ifade etmek gayesiyle kullanılmıştır (Kale, 1995: 282). Modernizm, bir durum olarak nitelendirildiği gibi, tarihi sürecin bir evresi olarak da düşünülebilir. Modernizmin tarihin hangi periyodunu ifade ettiğine ilişkin olarak, yaygın kabul, modern evrenin, 17. yüzyıldan 1950 veya 1960'lı yıllara kadar olan zaman dilimi olduğu şeklindedir. 17. yüzyılda Avrupa'da başlayan ve sonraları neredeyse bütün dünyayı etkisi altına alan bir düşünce ve yaşam biçimine verilen isim olan “modernizm” veya “modern dönem”, 1950'lerden sonra kapanmış (bazı kaynaklara göre 1960'larda) ve postmodern dönem başlamıştır (Kaygusuz, 2003:18; Tezcan, 2002). Touraine, (2002: 44), modern dönemi, “Rönesanstan Fransız Devrimine ve İngiltere'deki kitlesel sanayileşmenin başlangıcına kadar ki dönem” olarak kabul etmektedir. Büyükdüvenci ve Öztürk (1997), postmodern terimi, “II. Dünya Savaşı'ndan bugüne uzanan tarihsel anları betimleyen bir terim” olarak nitelendirmektedir. Hatta, Özkiraz'a (2003:129) göre, modernizmi nasıl ki Platon'a kadar götürme olanağı varsa, postmodernizmi de sofistlere kadar götürmek mümkündür.

Bir paradigma olarak ele alındığında, postmodernizmin, felsefe ve gerçekliği, kültürel ve dilsel yapılara bağımlı birer kurgu olarak varsayarak gerçekliğin doğasını radikal bir biçimde belirsizleştirmek suretiyle insanoğlunun tarihsel yürüyüşündeki gerçekliğe ait bütün bilgisini yadsımakta olduğu görülmektedir (Aydın, 2006). Kendi terimiyle, modern bütün değerlerden ve yöntemlerden duyulan ‘hiper-kuşku’ ve “hiper gerçek”i ifade eden postmodernizmin veya ‘Postmodern hayalet’in, anlam yükleyemediğimiz karışık olgu, olay ve kavramlarla dolu günümüz ‘Bunalım Çağı’nı karakterize edencesine dokunmadığı hiçbir entelektüel alan neredeyse kalmamıştır (Okur, 2006: 90). Postmodernizm Batı'nın modernlik zihniyetine karşı, yine Batı'dan kaynaklanan bir protestodur. Kökleri 17. ve 18.yüzyıllardaki bazı düşünörlere kadar

dayansa da modernizm karşıtı bir akım olduğunda kimsenin şüphesi yoktur (Türkdoğan, 2004: 636). Postmodernizm, sosyal bilime öznel yaklaşarak realizmin karşısına nominalizmi, pozitivistimin karşısına anti-pozitivistimi, determinizmin karşısına gönüllülüğü, genel yasalara ulaşmaya çalışan nomothetic yöntemlerin karşısına kişisel tutum ve davranışın anlaşılmasına yönelik idiografik (öznel profil) alternatifleri dikmiştir (Tezcan, 2002: 3)

Postmodernizmle ilgili tanımlar bunlarla sınırlı değildir. Söz konusu kavramın ne kadar muğlak ve çok boyutlu olduğunu gözler önüne sermek için farklı bakış açılarına da yer vermekte yarar vardır. Bauman'a (2003) göre, postmodernizm (paradigma), "bir ara rapor" olup, etkisi de "bir sonraki açıklamaya kadar"dır. Postmodernizmin tek kesin çözümlemesi ise, modernitenin sona erdiğidir. Foucault (Akt: Urhan, 2000), postmodernizmi "birey" ve "bilgi" ekseninde ele alırken; Derrida'ya (Akt: Tezcan, 2002) göre, postmodernizm, "çok seslilik" dir. Touraine (2002: 13) ise, bu dönemi, "akıl saltanatı" döneminin sona ermesi olarak görmektedir. Postpozitivistim, yüksekmodernite, postmarksizim (Arslan, 2000), "yeni değerler", yükselen paradigma" vb. çok çeşitli isimlerle de anılan postmodernizmin gelişmesinde rol oynayan düşünürler arasında, Lyotard, Derrida, Foucault, Barthes, Baudrillard, Gadamer, Heidegger, Nietzsche, Wittgenstein, Dewey, Kuhn, Feyerebend sayılabilir (Aydın, 2006) .

Postmodernizmi, kültürel açıdan yeni biçimsel özelliklere, yeni bir toplumsal yaşam tipine ve yeni bir ekonomik düzene işaret eden bir dönem olarak ele alan Tezcan'a (2002:1) göre, ABD, Avrupa ve Japonya gibi ülkeler bu çağı yaşamaktadırlar. Özkiraz da (2003: 97) benzer şekilde, postmodernizmin günümüzde daha çok Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkeleri için söz konusu olduğunu belirtmektedir. Postmodernizmi, düşünsel bir hareket olarak ele alan Doltaş (1991), bu paradigmanın öncelikle Fransız düşüncesinde yankı uyandırdığını, 1970'li yıllarda ABD'de taraftar bulduğunu ve 1980'li yıllarda tüm Avrupa ülkelerinde yaygınlık kazandığını ifade etmektedir. Bununla birlikte postmodernizm, ancak 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'de tartışılmaya başlanmıştır (Aydın, 2006:1). Tezcan'a (2002) göre, Türkiye henüz bu aşamada olmasa da, postmodernizmin ülkemizi de belirli ölçüde etkilemekte olduğu ve bu yeni paradigmanın eğitim alanında da birçok yeniliği ve yeni anlayışları beraberinde getirmekte olduğu bilinmektedir.

Fikri altyapısı 1990'lı yıllara dayansa da, postmodernizmin ülkemiz eğitim sistemine yansımaları, MEB'in 2004 yılında ilköğretim programlarında gerçekleştirdiği büyük çaplı değişim hareketi üzerinden gerçekleşmiştir. MEB tarafından reform olarak nitelenen bu program geliştirme çalışmalarının temel esprisi, postmodernizmin

eğitimdeki uzantısı olan yapılandırmacı yaklaşımın, öncelikle ilköğretimde olmak üzere, eğitim programlarına egemen kılınmasıdır. Yapılandırmacılık ekseninde yenilenen ilköğretim programlarına Yeni İlköğretim Programları (YİP) veya 2004 yılı ilköğretim programları gibi farklı isimler verilmektedir. Postmodernizmin, ismi anılmaksızın yapılandırmacı sıfatıyla nüfuz ettiği programlardan birisi de, ilköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programları (SBÖP)'dir. MEB'in koordinasyon ve sorumluluğunda, beş alan uzmanı, birer program geliştirme ve ölçme-değerlendirme uzmanı ile on bir uygulayıcı öğretmenin görev aldığı bir komisyon tarafından (Küçükahmet, 2005) geliştirilen SBÖP, diğer programlarla birlikte kısa sayılabilecek bir deneme uygulamasından sonra, adeta aceleye getirilerek (Yaşar ve diğerleri, 2005: 331) "sonuçlar iyi" denilip, ülke geneline yaygınlaştırılmıştır.

Ancak yapılandırmacılığın genelde tüm ilköğretim programlarına, özelden ise SBÖP'na ne derecede yansıdığı ve bu yansımaların sağlayacağı avantaj veya muhtemel risklerinin neler olabileceği fazlaca tartışılmamıştır. Oysaki sosyologların vurguladığı gibi; "postmodernizm ve onun ekseninde yapılan tartışmaların beşeri ve sosyal bilimlere önemli katkılarda bulunacağı bir gerçektir" (Tüzen, 2008: 146). Dolayısıyla postmodernizmden en fazla etkilenmesi beklenen programların başında SBÖP'nın gediğini söylemek abartı değildir. Çünkü bu programlar, modernizmin siyasi biçimi olan "ulus" ve "ulusal kültürü" kitlelere yayma misyonu taşır. Postmodernizmin bu yapıyı reddederek, bu kültürün var olmaktan öte, okul tarafından üretilen ve adeta akılcı bir üst kültür veya yüksek kültür olarak öğrencilere dayatıldığı iddiası (Touraine, 2002) bile, tek başına, postmodernizmin SBÖP'na yansımalarının acilen analiz edilme nedeni sayılabilir. Fakat postmodernizmin bu itirazına karşın, ne gibi alternatifler önerdiği konusu yeterince açık değildir. Dolayısıyla bu konudaki literatürde bir boşluktan söz edilebilir. Bu noktada, postmodernizmin ilköğretim 6. ve 7. sınıflar SBÖP'na yansımalarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmanın, ilgili konudaki boşluğu doldurmaya katkı sağlaması beklenebilir.

1. 1. Çalışmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı, postmodernizmin ilköğretim 6. ve 7. sınıflar SBÖP'na yansımalarını belirlemektir.

2. YÖNTEM

İlköğretim 6 ve 7. sınıflar SBÖP'nı postmodernizm çerçevesinde analiz etmeyi amaçlayan bu betimsel çalışma, model olarak nitel karakterli olup, veri toplama tekniği açısından da doküman incelemesi desenindedir. Doküman incelemesi, "nitel araştırmada çalışılan problemle ilgili yazılı, görsel materyal ve malzemelerin araştırmaya dahil edilmesi" olarak tanımlanmaktadır. Bu tür çalışmalarda, toplanan (ulaşılabilir) veriler

sayılara indirgenmez. Asıl amaç, araştırılan konu ile ilgili okuyucuya betimsel ve gerçekçi bir resim sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 48).

Bu çalışmada veriler, analize esas olan ve MEB'in internet sayfasından ulaşılan İlköğretim 6 ve 7. sınıflar SBÖP'dan elde edilmiştir. Bunun için, öncelikle araştırmacılar tarafından ilgili literatür incelenerek söz konusu programların analiz edileceği "postmodern çerçeve" niteliğinde bir şablon oluşturulmuştur (Tablo 1). Bunun nedeni, doküman analizinde, betimsel analiz için bir çerçeve oluşturmak amacıyla "gerçekten önemli ve gerekli olan" bilgilere ulaşma isteğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 224). Çalışmada, söz konusu programlardaki postmodern imgeler aranırken, yararlanılan anahtar kelime yapılandırmacılıktır. Çünkü "postmodern eğitimi anlamak için anahtar kelime yapılandırmacılıktır. Yapılandırmacılık, postmodern eğitimin altında yatan ana öğrenme teorisidir (DeLashmutt ve Braund, 1996).

Çalışmada bu şekilde oluşturulan şablon çerçevesinde, adı geçen programlardaki postmodern imgeler belirlenerek yorumlanmış ve bir takım sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. İlköğretim 6 ve 7. sınıflar SBÖP'ndaki postmodern imgeleri belirlemeyi amaçlayan bu çalışmanın, taramada esas aldığı postmodern çerçeveden oluşan şablon, karşılaştırmalı olarak aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1: Postmodern Şablon

Modernist-Pozitivist Paradigma	Postmodernizm-Pozitivizm Ötesi Paradigma
Pozitivist/akılcı paradigma	Pozitivist ötesi/Yorumlamacı paradigma
Modern, görgül, yapısalcı, Newtoncu	Modern ötesi, pozitivist ötesi, Kuantumcu
Büyük söylemler/kuramlar, tek doğru	Çoğulculuk, Çoklu doğrular
Önceden kestirilebilirlik	Önceden kestirilemezlik
Genellenebilirlik	Durumsallık
Bilgi keşfedilir, ortaya çıkarılır	Bilgi yorumlanır ve oluşturulur
Nesnel gerçeklik	Öznel gerçeklik
Mükemmel bilgi	Eksik (partial) bilgi
Evrensel yasalar, evrensellik	Duruma özgü bulgular, Özne merkezlilik
Mekanik dünya görüşü	Holografik dünya görüşü
Katı, hiyerarşik bir program etrafında düzenlenmiş sınırlı yaşantıya dayalı öğrenme. Öğrenme sonuçtur.	Her yerde (yaşam boyu) öğrenme. Öğrenme süreçtir.
Öğretme	Keşif, arama ve bulma
Merkezden hazırlanan program	Esnek, katılımcı, zengin program
Tek "doğru"ya dayalı egemenci perspektif	Özne-merkezli çoğulcu bir yönelime
Gerçeklik basittir, Hiyerarşi düzenin ilkesidir, Evren mekaniktir, Gelecek ve yön belirlidir	Gerçeklik karmaşıktır, Heterarşi düzendir, Evren holografiktir, Gelecek ve yön belirsizdir

Kaynak: (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

3. POSTMODERNİZM VE EĞİTİM

Postmodernizm, eğitimde gerek programlar ve gerekse programların işletilmesi sürecini derinden etkilemiş ve bu konuda geleneksel paradigmalara altını oyararak, eğitime yeni ve alışılmadık anlayışlar getirmiştir. Postmodernizmin eğitime getirdiği bu yeni anlayışlar, daha çok yapılandırmacılık üzerinden gerçekleşmektedir. Postmodernizmin genelde eğitim bilimleri ve özelde ise, eğitim programları üzerindeki sarsıcı etkileri, bireyin, eğitimin nesnesi yerine özgür öznesi olarak görülmesi, program amaçlarının önceden kesin olarak belirlenemeyeceği, öğretme-öğrenme sürecinde bilginin sunulmasından ziyade etkileşimin ön plana çıkması ve bireyin kendi öğrenmesinden sorumlu olması şeklinde özetlenebilir.

Toffler (1981, Akt: Tezcan, 2002), postmodernizmin eğitim üzerindeki etkilerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Okullarda birçok öğretmenli ve tek öğrencili sınıflar olacak; öğrenciler, proje grupları olarak çalışacak ve temel amaç, çocuğu geleceğin kalıcı olamayan organizasyonlarına hazırlamak olacaktır. Bunun için çocuklara, şimdikinden daha geniş seçme olanakları sunulmalıdır. Okul, gelecekteki gereksinimlere dönük, seçime dayalı bir dizi konu sunmalıdır. Postmodern toplumda, kitle eğitiminden, kişiselleştirilmiş öğretime, tek öğretimden çoğulcu öğretime, katı programlardan esnek programlara doğru bir geçiş beklenmektedir. Bu çağda yaşayacak insanlar şu üç alanda yeni becerilere ihtiyaç duyacaklardır: Öğrenme, ilişki kurma ve seçme.”

Postmodernizm, modernizmin insanı üretim ve tüketim sürecinin bir aracı olarak gören ve insanı üretim süreçlerine en fazla katkı sağlamak üzere eğiten anlayışını yıkarak, bu anlayışın insanla ilgili oluşturduğu çeşitli boşlukları doldurma iddiasındadır (Kaygusuz, 2003). Touraine (2002:73), bunu “öznenin doğuşu” olarak nitelendirmektedir ki, bu durum eğitime “öğrenci merkezli eğitim” şeklinde yansımıştır. DeLashmutt ve DeLashmutt ve Braund’a (1996) göre, postmodern bir okul sisteminin, doğruyu, kesinliği, nesnellığı, zaman ve yerin geleneksel kullanımını sorgulamayı cesaretlendirdiği söylenebilir. Farklılık ve çeşitlilik, öğrencilerin okul dışında bilgi üreticisi olmalarına yardım eden çoklu bağlara ve yollara destek sağlar. Sherman (2000), postmodern ve yapılandırmacı perspektifin eğitime zenginlik katacağını belirtmektedir. Çağlar (2001: 90) ise, konunun başka bir boyutuna dikkat çekerek, postmodernizmle birlikte gündeme gelen çeşitliliğin, eğitim ahlakının dinamiklerini de değiştireceğini ifade etmektedir.

Genel anlamda postmodernizmin eğitim üzerindeki etkileri şu şekilde özetlenebilir (Tezcan, 2002: 25-32):

- *Yerelliğin Önemi*: Modernizmin teklik, merkeziyetçilik anlayışına karşı

postmodernizm yerelliğe önem vermiştir. Bu durumda eğitim sistemi üzerinde denetim ve finansal sorumluluğun ulusal organlardan bölgesel organlara aktarılması gerekir. Yerellik ani değişimlere daha etkili yanıt verebilir. Yerellik, çok seslilik ve akademik serbestlik, sosyo-kültürel zenginliğin korunması ve halkın eğitim kurumları üzerindeki denetimi için önemlidir. Bunun eğitim programlarına yansımaları, çok yönlü programlar şeklindedir.

•*Çoğulculuğun Gerekliliği:* Eğitimdeki genel amaçlar ve programlarda teklik anlayışından çoğulcu bir yargıya doğru gidiş söz konusudur. Farklı özellikler farklı program uygulamalarını gerektirir.

•*İşe Yarar Bilgi:* Postmodern eğitim düşüncesinde eğitimin görevi, bilgiyi doğrudan bireye kazandırmak değil, bilginin işe yarar olanının öğrenciler tarafından seçilerek alınmasının sağlanmasıdır.

•*Yaşama Hazırlık:* postmodern anlayışta ilk ve orta öğretimin görevi, bireyi yaşama hazırlamak ve meslek kazandırmaktır. Üniversitenin görevi ise bilgiyi üretmektir.

•*Bilgi Bankası Oluşturmanın Gerekliliği:* oluşturulacak bilgi bankalarından ferdin istediği bilgiyi seçerek alması öngörülmüştür.

•*Bağımsız Kişiliğin Gerçekleştirilmesi:* Bireyin bağımsız kişilik kazanmasını her türlü etkiden uzaklaşarak elde etmesini savunur. Ancak bu durumda kişinin yabancılaşma riski vardır.

•*Bilgisayarların Eğitime Katkısı:* Bilgi işi bilgisayara geçince, okulun rolü bilgisayarın dolduramadığı toplumsal yetenek, olgunluk ya da genel kültür konularında ön plana çıkmaktadır.

•*Evrenselliğin Reddi ve Kültürel Göreceliğin Tanınması:* Ussallık, doğruluk ve yanlışlık kavramları belli bir kültüre göredir

Yukarıda kısaca özetlenen postmodernizmin eğitim üzerindeki etkilerinin, kısa ve uzun vadede birey ve topluma neler kazandırıp veya neler kaybettireceği çok yönlü olarak tartışılmalıdır. Bir kültür, tarih ve yaşantı ürünü veya deneyimi olarak üretilmiş hiçbir kuram, model ve paradigma kutsal değildir ve ilelebet ayakta kalamaz. Bu basit gerçeği vurgulamanın nedeni, bu konuda toplum olarak sorunlu oluşumuzdur. Nitekim yakın geçmişimizde, Avrupa tarihinin bir tezahürü olan Modernizmi, “asrılık ve çağdaşlık” payesiyle ve Pozitivizmi de, “bilimsellik ve akılcılık” sıfatlarıyla kutsadığımız gibi, postmodernizm karşısında da aynı hataya düşmememiz gerekir. Kuramları vuruşturarak benimseme ve adeta kutsama alışkanlığından vazgeçmeliyiz. Çünkü postmodernizm her yerde deva değildir. Diğer tüm görüşler gibi, bu paradigma da üretilmiştir ve üretildiği kültürün izlerinden ve bağlamlarından bağımsız bir gerçeklik değildir.

Postmodernizme karşı duruş sergilemede, Touraine'nun (1994) teşhisi yol gösterici

olabilir: Türkiye, arayış içinde olan bir ülke, güçlü bir biçimde Batılılaşan ama köklü biçimde Müslüman olan bir ülke.” Postmodernizm gerçeği karşısında yapmamız gereken, bu yeni paradigmaya karşı, alışkanlıklarımızı terk etmemek ve belirsizliği göğüslemekten kaçmak için hemen karşı tavır almak yerine, bundan yararlanmanın yollarını aramalıyız. Küresel bir rüzgar gibi görünen bu paradigmaya karşı durarak enerjimizi boşa tüketmek yerine, onu yedeğe alarak (kimlik ve kültürümüzü yitirmeden) geleceğe yelken açmak daha makul gibi görünmektedir. Çünkü alternatif üremediğimiz sürece, yenilikleri reddetmek çözüm değildir, zira zamanın ruhuna karşı durmak kolay değildir.

3.1. Modernizm ve Pozitivizmin Faturaları

Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet dönemi boyunca eğitim sistemimize hakim olan temel anlayış, modernizm ve pozitivizm ile bunların eğitimdeki uzantıları çeşitli yaklaşımlar (davranışçılık gibi) olmuştur. Cumhuriyetin başında, ülkemize davet edilen ünlü eğitimci-filozof J. Dewey'in önerileri üzerine pragmatizm ve ilerlemeci felsefe eğitime hakim kılınmaya çalışılmışsa da, uygulamada daima esasici yaklaşım egemen olmuştur (Sönmez, 2008). Eğitimimize hakim olan bu modernist-pozitivist paradigmanın bizi getirdiği nokta ortadadır. Bu nokta, toplumun büyük kesimini memnun etmekten uzaktır. Bireyi, toplum ve üretim süreçleri uğruna görmezden gelen (ikinci plana iten) ve pozitif bilimler dışındaki tüm bilgileri, bilim arenasından dışlayan bu yaklaşımın, toplumumuz, ekonomimiz ve bilimimize beklenen katkıları sağlamamış olması düşündürücüdür. Çünkü bu uğruda çok şey feda edip, büyük zorluklara katlandık. Örneğin birçok okul kurup, yüz binlerce mezun (ürün) verdik. Ama sosyo-kültürel ve ekonomik kalkınma yolunda bir türlü beklenen atılımı gerçekleştiremedik. Bu anlamda, modernist-pozitivist paradigma, temel iddiasında başarılı olamamış, aksine eğitim sistemimiz ve bu sistemle yetişen kuşaklar üzerinde ciddi olumsuzluklara yol açmıştır. Yıllarca yabancı dil okuduğu halde bu dili konuşup, anlayamayan ve hatta okuduğu Türkçe metni bile tam olarak anlamaktan aciz öğrenciler (PISA'da alınan sonuçlar bunu göstermektedir); her yıl SBS ve LGS sınavlarında (önceki isimleriyle OKS ve ÖSS) sıfır çeken on binler; büyük zorluklarla girdikleri fakülteleri başarılı bir şekilde bitirdikleri halde, adeta iş yapamaz hale getirilmiş ve devletten iş ve aş bekleyen yüz binler; hemen her sahada on binlerce mühendise sahip olduğu halde nerdeyse tüm alanlardaki üretimde ithal formül ve patente muhtaç bir ekonomi ve endüstri yapısı, bu iddiayı güçlendirmektedir. Bütün bunlar, konunun maddi boyutudur. Kaldı ki, konunun bir de manevi ve moral yönü bulunmaktadır. Modernist-pozitivist referanslı mevcut eğitim sisteminin bizi getirdiği yeri, Taşer (1977: 262-263), “yılığın, aciz, rahatçı, ürkek,

çekingen, nemelazımcı ve renksiz bir nesil; davasız ve tarafsız, hayal gözü kör bir nesil” (Akt: TES, 2001: 52) biçiminde dile getirmiştir.

Falzon (2001: 18), kibirli, mutlak ve her şeye kadir olarak nitelendirdiği, modernistliğin “hatırı sayılır bir bedele mal olduğunu” belirterek, şöyle devam etmektedir: Bu anlayışla “yalnızca sonluluğumuz /sınırlılığımız karşısında körleşmekle kalmadık, bizi ayırt edilebilir şekilde insan yapan her şey karşısında da körleştik”. Kutluer (2006: 46), tüm açıklama biçimlerini fiziğe indirgeyen bir bilim anlayışının (pozitivizm), günümüzde, insanın bütünlük ve ihtiyaçlarına karşılık gelmediği şeklindeki eleştirildiğini ifade etmektedir. Konuyu modernizmin devlet ve eğitim perspektifi açısından ele alan Bauman (2003: 86) ise, eleştirisini “eğitim fikri, devletin yurttaşlarını biçimlendirme ve onların davranışlarına yön verme hakkı ve ödevini gösteriyordu” biçiminde dile getirmektedir. Bauman’ın (2003: 89-94) modernizmin okul ve eğitim anlayışına yaklaşımı aşağıda özetlenmiştir:

Yönetilen bir toplum anlayışında birey, toplumun yoğunlaştırılmış minyatürü olarak görülüyordu. Modernizmde okul ortamı, eğitimin içeriğini oluşturuyordu. Asıl amaç, öğrencilerin günlük davranışları için önerilen kurallar ve bu kurallara uyulduğunu güvence altına almayı sağlayacak yöntemlerdi. En kapsamlı yöntem, gözetimdi. Öğretmen ve müdürler, disiplin nezaretinde ve uygulamasında uzman kişiler olarak görülüyorlardı. Her şeyin görülebildiği ve herkesin gözetim altında bulunduğu ve hiçbir ayrıntının kuralların dışına çıkmadığı okul. Kural konulmamış hiç bir durum olmayacak. Bireylerin kendilerine özgü tüm özelliklerinin silindiği ve niteliksel çeşitliliğin yok edildiği bir dünya resmediliyordu. Eğitim amacı itaati öğretmektir. Uyum gösterme içgüdü. Aydınlatma halka bilgi götürme, gözleri batıl inançlarla kör olanlara net bir görüş sağlama, cahil kesimlere bilgelik kazandırma, karanlıktan ışığa, cehaletten bilgiye geçiş olarak tanımlanan ilerlemeye zemin hazırlama iddiasını taşımaktaydı. Ancak daha yakından incelendiğinde, Aydınlanmanın özünün bilgiyi yaymak değil, yasalaştırmak, örgütlemek ve düzenlemek olduğu açığa çıkar. Daha da önemlisi, bireylerin yaratılıştan gelen zaaflarının, eğitim yoluyla telafi edilme ihtiyacıydı. Örnek olarak Rousseau’nun “insanlar özgür olmaya zorlanmalıdır” sözü verilebilir. Yani aklın yeri zihin değildir. İkisi aynı ölçüyle ölçülemez, ikisi buluştuğunda akla öncelik verilmelidir.

Hollinger, (2005: 179), modernizm ve pozitivizme eleştirisini, bunların eğitimdeki uzantısı olan davranışçılık üzerinden yaparak, eğitimdeki ölçme ve kontrolün bu yaklaşımların kabullerine dayalı olduğunu belirtir. Gerçekten de “her şeyi, ölçün, ölçülemeyeni bilim dışına itin” görüşünün hakim olduğu pozitivizmin bu anlayışı (Newton’u da unutmamak gerekir), eğitimde nicel (sayısal) perspektifi ön plana

çıkarak, nitel (kalite) boyutunun göz ardı edilmesine yol açmıştır. Nitekim bu anlayışta, mezun edilen öğrenci sayısı/niteliği ön plana alındığı için, bu alanda hızlı sonuçların kısa sürede alınması (Şimşek, 1997: 72-73) bu yaklaşımın faydası gibi görünse de, eğitimdeki nitel sorunların ötelenmesi anlamına da gelmiştir. Ülkemizde sürekli artan okullaşma oranına (özellikle ilköğretimde) rağmen, toplumda buna paralel bir kalite artışının olmaması buna örnek gösterilebilir. Dibi delik kazanlarıyla devasa miktarda yakıtı (eğitim bütçesi) yuttuğu halde, adeta boşa kürek çeken (işlevsel olmayan) bir eğitim sistemi.

“Ülkemizde fabrika imgesini temel alan paradigma hala en katı biçimde uygulanmaktadır” diyen Şimşek’e (1997: 81-82) göre, standardize edilmiş ölçme testleri ve sınavlar, daha çok mezun ve diploma, merkezi ve hiyerarşik okul yönetimi, bürokratik okul süreci, kesin hatlarıyla belirlenmiş zaman kullanımı (okul süresi, ders saatler), bireyler için başkaları tarafından düzenlenmiş değişik eğitim türleri, eğitim aşamalarının kalın çizgilerle birbirinden ayrılması, belli bir sıra ve düzende bu aşamalarda yükselme, eğitim programlarının kesin ve katı çizgilerle belirlenmiş olması vb. anlayışlar hep bu paradigmanın ürünleridir (faturalarıdır). Yazar, bu durumu “Türkiye için asıl tehdit, doğudan ve kuzeyden değil “çoktan seçen kuşaktır” ve “Bu kuşak, hiçbir şeyi sorgulayamıyor, düşünemiyor, konuşamıyor ve tartışamıyor. Kendi ellerimizle bu ülkenin geleceğine tuzak kurduğumuz çok açıktır” şeklinde çarpıcı olarak dile getirmektedir.

3.2. Postmodernizmin Muhtemel Riskleri

Batı entelektüelizminin hegemonyasını sarsarak diğer kültürlerle adeta yaşam alanı açan postmodernizm, daha önce de değinildiği gibi her derde deva değildir. Diğer tüm üretilmiş paradigmalardan gibi postmodernizmin de ciddiye alınması gereken riskler barındırdığı bir gerçektir. Bu konudaki risklerden birisi, eğitimde yaklaşık 300 yıldır alışlagelmiş olan “düzen” ve “sistemliklik” çerçevelerinin zedelenmesiyle, ucu görünmeyen bir belirsizliğin ortaya çıkmasıdır. Kontrol edilemeyen bu belirsizliğin uzun vadede eğitimde kaosa yol açması muhtemeldir (oto-kontrolden yoksun kültürlerde). Bundan başka, postmodernizmin özgür birer birey olarak gördüğü öğrencilerin “kendi haline bırakılması” da, eğitimdeki mevcut ve bilinen sınıf yönetimi ve öğretme-öğrenme yaklaşımlarını geçersiz kılması ihtimal dâhilindedir.

Eğitimde, postmodernizm rüzgârından en fazla etkilenecek olan öge/boyut, belki de, eğitim programları olacaktır. Çünkü modernizm, pozitivism ve Newton’dan hareketle önceden kesin bir şekilde öngörülebilir program amaçları ve bu amaçlara göre sürdürülen eğitim anlayışı, postmodernizmle birlikte bu avantajını kaybedecektir. Benzer

şekilde, modernist-pozitivist paradigmaya dayanan önceki programlarda (geleneksel programlar), program içeriği olarak kanıtlanmış, gözleme dayalı, ölçülebilir bilgilerden oluşurken, postmodernizme birlikte programlara, bunların yanında diğer bilgilere de yer verilebilecektir. Falzon (2001: 5), bu konudaki riskleri şu şekilde dile getirmektedir: “Eğer rasyonel düşünce ve eleştirel yargıda bulunma sahneden alınır, alan her türlü irrasyonalizme ve fanatizme açık bırakılmış olacaktır. Sonunda hangi görüşlerin üstünlük kazanacağını ve toplumun nasıl organize edileceğini belirleyen şey, akıl değil güç olacaktır. Bu durum tehlikeli postmodernizmi reddetme yönünde güçlü bir motivasyon sağlar”. Ayrıca modernizmin siyasi yansıması olan ulus devletinin eğitim anlayışının bir gereği olan “bireyi, toplum lehine şekillendirilecek nesne” olarak görme anlayışı, eskisi kadar kolaylıkla savunulamayacak ve bunun sonucunda da, bilinen okul ve sınıf yönetimi modelleri yetersiz kalabilecektir.

Postmodernizmin eğitim üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalar yapan Aydın (2006), postmodernizmin yol açması muhtemel riskleri şu şekilde dile getirmektedir: “Hakikatin ve doğruluğun görecelileştirilmesi ve çoğulculuk adına, çoklu hakikatin onaylanması ve buna izin verilmesi, eğitimbilim ve eğitim felsefesi açısından önemli sorunlara yol açabilecek niteliktedir. Bu durumda eğitim programının içeriğini nasıl belirleyeceğiz ya da okullarda ne öğreteceğiz sorusu ile karşı karşıya kalınacağı açıktır”. Aydın (2006), 2004 yılı yeni ilköğretim programlarında (postmodernizmden etkilendiği bilinen) oldukça özne merkezli davranıldığını, nesnel gerçekliğin sanallaştırılarak, böylece adeta gerçeğe ilişkin bilginin yok sayıldığı, bilimsel düşünceye karşı alternatif düşüncelerin bilimle eşit statüde konumlandırıldığı belirtilerek, bunun zaten cılız olan bilim kültürümüze ciddi zararlar verebileceğini vurgulamaktadır.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde 2008 yılında gerçekleştirilen çalıştayda konu, 2004 yılı YİP bağlamında tartışılmış ve bu konudaki görüş, sonuç raporuna aşağıdaki gibi yansımıştır:

“2005 yılında öngörülen eğitim uygulamaları, postmodernist, küreselleşmeci, yapılandırmacı ve neoliberal bakış açıları çerçevesinde şekillenmektedir. Bu anlayış özgürlük adına bireyciliği, çok-kültürlülüğü ve cemaatleşmeyi teşvik etmektedir. Bu düşünsel, siyasal ve ekonomik değişmeler hem eğitim anlayışında hem de birey ve toplum yaşamında aşağıda belirtilen önemli sorunlara yol açabileceği kaygısı taşınmaktadır”

Çalıştayın postmodernizme ilgili olarak dikkat çektiği bu sorunlar aşağıda sıralanmıştır (2008: 159-160):

•Bilimle bilim olmayanın bir arada olması çocukta zihinsel bulanıklık ve bilişsel çatışmalara,

•Akıl dışı kabuller ve hurafelerin bireyin yaşamında ve dünyaya bakışında daha ağırlıklı yer almasına,

•Cemaatleşme ve çok-kültürlülük ulusal birliği ve dayanışmayı sağlayan bağların zayıflamasına ve ulus olma bilincinin giderek ortadan kalkmasına,

•Laiklik ilkesinin çözülmesiyle inanç çatışması ve toplumsal karmaşaların oluşmasına,

*Ben veya cemaat bilincinin hakim olmasıyla ulusal topluluk halinde yaşamayı sağlayan duyguların zedelenmesine,

•Devletin eğitim işinden çekilmesi eğitim ve öğretim birliğinin bozulmasına, eşitlik ilkesinin ortadan kalkmasına, eğitimin herkes için erişilmez olmasına yol açabilir.

3. 3. Postmodernizmin Eğitime Sağlayabileceği Muhtemel Açılımlar

Postmodernizm, bünyesinde barındırdığı muhtemel riskler ve belirsizliklere rağmen, ortaya çıkma şartları, temel itiraz noktaları ve iddiaları itibarıyla doğru anlaşılabilirse, birçok sorunla boğuşan mevcut eğitim sistemine çeşitli açılımlar sağlayabilir. Bunlardan ilki, Batı uygarlığı ve klasiklerinin mutlak doğru ve evrensel tezi ile “beyaz adamın üstünlüğü” gibi neredeyse tüm dünyayı kuşatmış olan fikirlere, “yerellik” argümanı ile alternatiflerin çıkmasını mümkün görmesidir (en azından hoş görmesidir). İkincisi, modernizm-pozitivizmin sultasında şekillenen ve bireyi adeta toplum ve kalabalıklar içinde kaybettiren anlayışını yıkarak, bireyi eğitimin özgür öznesi konumuna yükseltmesidir. Nitekim geçmişte (modernizm), toplumun kendini oluşturma ve denetleme arayışları, toplum lehine veya uğruna, insanı (bireyi) hafifsemeye dönüşmüştü (Hollinger, 2005). Postmodernizm ve uzantılarının, insan hakları ve demokrasi kavramlarının hakim değerler haline gelmesine katkı sağlayabileceği belirtilmektedir (Kutluer, 2006: 40). Bundan başka, postmodernizmin, demokrasi, hoşgörü, farklılığa saygı, ötekini anlama, gerçeği ve metni anlamlandırmada dilbilimsel ve kültürel yapının önemi, benliğin gelişen bir süreç olduğu ve insan tarafından inşa edildiği gibi konu ve alanlara da katkı sağlaması beklenebilir (Aydın, 2006).

Bauman (2003: 145), postmodernizmin, modernizmin Batı akılcılığı, mantığı, ahlakı, estetiği, kültürel ilkeleri, uygar yaşam kuralları vb. nin nesnel üstünlüğünü tartışmaya açarak, bunlardan başka yaşam biçimlerinin de var olduğunu (olabileceğini) göstermektedir. Hollinger (2005:180) postmodernizmle birlikte, bireyin yeniden ve başka bir tarzda ele alınabileceğini belirtmektedir. Böylece eğitimde bireyin daha iyi tanınması ve dolayısıyla ona daha fazla yardım ve katkı sağlanabileceği söylenebilir.

Postmodernizmle birlikte, eğitim ve öğrenmede zaman ve mekan, sınırlayıcı ve

belirleyici olmaktan çıkarak, bu konuda birçok yeni fırsatlara da kapı açılmaktadır. Okul, öğretme ve öğrenmede tekeli yitirirken, öğrenme, katlanılması gereken bir olgu olmaktan ziyade, nitelikli bir hayat sürmek ve evreni anlamak üzere, yaşam boyu süren gönüllü bir sürece dönüşmektedir. Yaşar ve diğerleri (2005: 330), postmodernizmin avantajını yapılandırmacılık ekseninde şu şekilde dile getirmektedir: "...öğrencilere, yaparak-yaşayarak öğrenme, problem çözme ve karar verme gibi becerilerin kazandırılması konusunda Sosyal Bilgiler Dersinin daha etkili olmasına olanak sağlayabilecektir". Arslan'ın (2000:7) konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

Biz, postmodernizmi körü körüne reddetmemeliyiz. Postmodernizmi öğrenmeliyiz, entelektüel yeniliklere açık olmalıyız. Postmodernizm bizi yeknesak entelektüel prangaların mahkum ettiği entelektüel dünyamızın kasvetli havasını dağıtarak nefes almamızı sağlayabilir. Düşüncelere açık olmak, eninde sonunda düşünmeye açık olmaktır".

4. İLKÖĞRETİM SBÖP VE POSTMODERNİZM

4. 1. Postmodernizm İlköğretim 6. ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Amaçlarına Yansımaları

İlköğretim 6. ve 7. sınıflar SBÖP'nin temel yaklaşımı hakkında MEB tarafından yapılan açıklamada (MEB, 2005b), programın, tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte, bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim gösterdiği vurgulanmaktadır. Bu anlayışın programa ne kadar yansıdığı tartışmalı olsa da, bizzat programı hazırlayan otorite tarafından, söz konusu programın anti davranışçı olduğunun dile getirilmesi önemlidir. Nitekim öğrenme-öğretme sürecinde, öğrencinin deneyimlerinin dikkate alınması yapılandırmacı yaklaşımın önemli ilkelerinden birisidir.

2004 yılı ilköğretim 6. ve 7. sınıflar SBÖP'nde, "sosyal bilgiler" tanımında bir değişiklik göze çarpmaktadır. Eski yaklaşıma göre sosyal bilgiler; tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi derslerle sınırlı gibi görülürken. Bu programda sözü edilen disiplinlere antropoloji, hukuk, felsefe, psikoloji, sosyoloji, ekonomi perspektifleri eklenmiş ve bunları ihtiva eden öğrenme alanlarına göre üniteler belirlenerek programlara dahil edilmiştir. MEB'in bu tercihinde, son yıllarda bilim anlayışında ön plana çıkan interdisipliner yaklaşımın etkili olduğu söylenebilir. Bu anlayışın altında günümüzdeki ekonomik, teknolojik ve sosyal sorunların tek disipline dayalı olarak anlaşılamayacağı ve dolayısıyla da çözülemeyeceği varsayımı yatmaktadır. SBÖP'nin özellikle içerik

boyutunun interdisipliner bir yaklaşımla düzenlenmesi, eğitimde yatay kaynaşıklık için de önemlidir. Bu yaklaşımın, öğrencilerin aynı zaman dilimi içerisinde etkileştiği ünite veya konuları, birbirinden kopuk olarak değil de birbiriyle ilişkilendirilmiş şekilde gördüğünde onlara daha büyük bir resim sunulmuş olur.

İlköğretim 6. ve 7. sınıflar SBÖP'nin genel amacı, temel eksenini ve vizyonunu göstermesi bakımından, programlardaki *“Milli kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir”* ifadesi ile hemen akabinde ki *“Öğrencilerin kendi örf ve adetleri çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler”* ifadesi önemli ipuçları vermektedir. Bu ifadeler, Türkiye'nin eğitim politikasına temel yön veren otoritelerin başında gelen MEB'in, eğitimde ulusal kimlikle global değerler arasında bir orta yol bulma çabası olarak değerlendirilebilir. Bu ifadeler ayrıca, postmodernizmin globalleşme ile glokokültür veya glokalleşme adı verilen yerleşme özelliğinin programlara yansımaları da sayılabilir. Bu yorumlara dayalı olarak, MEB'in, eğitimdeki bu küresel-yerel denge arayışı, makul kabul edilebilir. Alanyazında bunu destekleyen, küreselleşme karşısında ayakta durmanın, kültürel değerleri içselleştirmiş ve küresel değerleri anlayan kuşaklar yetiştirmekle mümkün olduğuna dair yaygın görüşler vardır.

İlköğretim 6. ve 7. sınıflar SBÖP'nin on yedi genel amacından ilki olan öğrencinin *“Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması”* modern dönemin, “bireyi toplum için yetiştirme” anlayışının aşılması sayılabilir. Genel amaçta, öğrenmenin duygusal boyutuna da (Saban, 2004: 172) vurgu yapılması, bu amacın, postmodernizmin eğitimdeki izdüşümü olan yapılandırmacı anlayışa paralel olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca amaçta geçen, bireyin fiziksel ve duygusal yönlerinin farkına varması, postmodernizmin bireyin tüm yönlerden geliştirilmesi (daha doğrusu, ona kendini geliştirecek fırsatlar sunması) yönüne yakın olarak görülebilir. Amaçtaki “özgür bir birey” tanımlaması bile, modernizmin “toplum için” birey anlayışının karşısında kabul edilebilir.

İlköğretim 6. ve 7. sınıflar SBÖP'nin genel amaçlardan bir diğeri olan 10. amaç, öğrenci *“Farklı dönem ve mekanlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak, insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algular”* şeklindedir. Bu amaçtaki “tarihsel kanıtları sorgulama”, açık bir şekilde postmodernizmi çağırıştırılmaktadır. Çünkü postmodernizme göre tarih, gerçeklikten ziyade dil ürünü ve anlatıdır. Dolayısıyla öğrencilerin bunu bilimsel bir kanıt gibi değil de sorgulayarak görmesi, gerek gerçeklik imgesi ve gerekse son yıllarda öne çıkan bir beceri olan “eleştirel düşünme” açısından önemlidir. Bu amaçta geçen

“insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar” ifadesi, postmodernizmin “gerçeklik, bağlamsaldır” ilkesi ile “mutlak ve değişmez bir gerçeklik yerine, değişim” ilkesi ile paralellik göstermektedir.

İlköğretim 6. ve 7. sınıflar SBÖP'nin 11. genel amacı, “Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır” biçimindedir. Bu ifadeler, doğrudan olmasa da, modern dönem sonrası bir paradigmanın izlerini taşımaktadır denilebilir. Yine ilköğretim 6. ve 7. sınıflar SBÖP'nin genel amaçlarından 14'cüsü, “Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri ileri sürer” biçimindedir. Bu amaçtaki “katılım” ifadesi, demokrasi için önemli iken; “sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri ileri sürer” ifadesi, postmodernizmin gerçekliği öznel kabul eden anlayışına paralel kabul edilebilir.

İlköğretim 6. ve 7. sınıflar SBÖP'nin genel amaçlarından olan 17. amaçta geçen “...öğrencilerin sebep sonuç ilişkisi kurmaları ve kanıta dayalı akıl yürütmeleri sağlanmalı, kanıtların sınırlılıkları ve tarihin farklı yorumları olabileceği fark ettirilmelidir” şeklindeki vurgu, su götürmez şekilde postmodernizme gönderme yapmaktadır. Burada öncelikle, hedef kitleyi oluşturan öğrencilerin kanıta dayalı akıl yürütülmesi salık verilerek, modernizm ve pozitivistizm (ve tabii ki onların birikimlerine) göz kırılmakta ve akabinde, bireyden, kanıtların sınırlılıkları ile tarihin farklı yorumlarını fark etmesi beklenerek, aslında aklın saltanatı olan modernizm ve pozitivistizmin, gerçeği gösterme veya açıklamada “tam olmadığı” ima edilmektedir. Buradan hareketle öğrencilere, tarihte tek doğru yerine, “çoklu gerçeklikler” olabileceği belirtilmektedir.

Sonuç olarak ilköğretim 6. ve 7. Sınıflar SBÖP'nin genel amaçları itibarıyla, söz konusu programların ulusal kavramlar yanında küresel kavramlara da yer veren, yapılandırmacı bir anlayışa sahip olduğu söylenebilir. 2004 yılı SBÖP'nı, önceki 1998 yılı SBÖP ile karşılaştırarak değerlendiren Canerik'e (2005) göre, 1998 SBÖP genel amaçlarında ulusal kavramlara (Atatürk, Türk, vatan, millet, cumhuriyet, milli) kırk üç kez yer verilirken, 2004 SBÖP'da bu rakam on'dur. Canerik'e göre bu durum, “küreselleşmenin programlara yansımalarıdır”. 2004 SBÖP'nı benzer gerekçelerle eleştiren Merter (2005: 430), konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

Bu program çok uluslu, çok kimlikli, hoş görülü bir dünya vatandaşı yetiştirmeyi amaçladığı için, farklı kültürlerle ve farklı dini gruplara mensup bireyleri sorgulamadan kabul eden bir anlayışa sahip olduğu için cumhuriyetimizin kuruluş felsefesi ile tam olarak uyumsuzdur. Bu programda Türk kültürü ve Türk Ulusu kavramlarından

özenle kaçınılmıştır.

Aydın (2006: 31) bu durumu, “son ilköğretim programı değişikliğiyle Postmodernizm, Türkiye’nin de eğitim programlarının felsefi anlayışına yansımıştır” şeklinde dile getirmiştir.

4. 2. Postmodernizm İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kazanımları ve Etkinliklerine Yansımaları

İlköğretim 6.sınıf SBÖP’da, ara disiplin alan kazanımları hariç, kırk üç adet kazanım ve elli yedi etkinlik, çalışmanın yöntem kısmında sözü edilen postmodern şablon çerçevesinde taranmıştır. Tarama sonucunda bunlardan yedi kazanım ve on etkinliğin, farklı derecelerde postmodernizmle ilişkili olduğu değerlendirilmiştir. Bunlar arasında ilk göze çarpanlar, “*Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder*”; “*Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur*”; “*Olgu ve görüşü ayırt eder*” şeklinde sıralanabilir. Bunlardan başka, öğrencilerden dergi veya gazete resimlerinden bir kolaj hazırlamak suretiyle herhangi bir kültürün özelliklerini tanımaya dayalı “Atlantis’ten Gelen Çocuk” etkinliği; bir sorunun hak ve özgürlükler temelinde nasıl çözüleceği ile ilgili “Ben olsaydım” rol etkinliği ve ara disiplin alanı sağlık kültürü kazanımlarından “*toplumda cinsiyetler arası farklılıklara bağlı ayrımcılık yapılmasının etkilerini sorgular*” (MEB, 2005) ifadesinin, farklılığını benzerlikten daha önemli gören bir dünya görüşüne sahip olan postmodernizmin değişik grupların benzerliklerine dayalı bir eşitliği değil, farklılıkların korunduğu, çoğulculuğa, hoşgörüyü ve empatiye dayanan bir eşitliğe “en azından anlama düzeyinde” gönderme yaptığı ileri sürülebilir. Konuyla ilgili bir çalışma yapan Merter (2005: 430), Hayat ve Sosyal Bilgiler programlarında, “ulusal kültüre yeterince yer verilmediğini” ve programların, “çok uluslu, çok kimlikli, hoş görülü bir dünya vatandaşı yetiştirmeyi amaçladığı için, farklı kültürlerle ve farklı dini gruplara mensup bireyleri sorgulamadan kabul eden bir anlayışa sahip olduğunu” belirtmiştir. Merter’e göre, bu anlayış, “cumhuriyetimizin kuruluş felsefesi ile tam olarak uyuşmamaktadır” ve “bu programda Türk kültürü ve Türk Ulusu kavramlarından özenle kaçınılmıştır”.

Bunlardan başka SBÖP’da yer alan “İpek Yolunda Türkler” ünitesinde, “*örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir*” kazanım ifadesi ve bununla ilgili düşün ve bayram kutlamalarındaki kültürel öğelerin değişim ve süreklilik açısından incelemeyi gerektiren “Geçmişin İzleri” etkinliği, destanları inceleyerek Kök-Türklerin yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunmayı öngören “Türeyiş ve Ergenekon

Destanları” etkinliği, bireyi ve onun yorumunu merkeze alan, asıl gerçeği değişkenlik ve olumsuzluk olarak telakki eden postmodernist anlayışa yaklaşan, ama aktarmak istediği milli kıymetleri bir kenara bırakmayan programın dengesi yaklaşımı olarak değerlendirilebilir.

SBÖP, Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı’na dahil, “Ülkemiz ve Dünya” ünitesinde, “*Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir*” kazanımı ve uluslararası festivaller, olimpiyatlar vb. konularla ilgili araştırma yapılarak bunların toplumlararasıdaki etkileşimdeki rolünü kavratmayı hedefleyen “Birbirimizi Tanıyoruz” etkinliği de, küreselleşme ile ilgili görünmektedir. Ayrıca “Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmanın önemini fark eder” kazanımı ve gazete, dergi vb. kaynak taraması yapılarak yaşanan sorunların çözümü için diğer ülkelerle işbirliği ve dayanışmanın, sorunların çözümüne etkisini tartıştırmayı hedefleyen “Sorun Avcıları” etkinliği de postmodernizmle ilişkilidir. SBÖP’da yer alan yardımseverlik ve küresel dünya vatandaşlığı, Hümanist anlayışın öncülleri olarak kabul edilebilir. Yine aynı programların Ara Disiplin Alan Kazanımları tablosunda belirtilen spor kültürü ve olimpik eğitim kazanımlarından, “uluslararası spor karşılaşmalarının ülkeler arası barış ve kaynaşmayı sağlamadaki rolü ve katkısını açıklama” kazanımı da, bu anlayışla ilişkilidir denilebilir. Demokrasinin Serüveni ünitesinde, düşünce ve ifade özgürlüğünün önemine ve gerekliliğine dair bir gazeteye yazı hazırlanmasını gerektiren “Bırakın Konuşayım” etkinliği ile insan haklarını tanımaya ve bu konudaki kelime ve kavramları öğrenmeye yönelik araştırma ve drama tekniğini ihtiva eden “İnsan Haklarını Tanıyalım” etkinliği de, bu bağlamda değerlendirilebilir.

4. 3. Postmodernizm İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kazanımları ve Etkinliklerine Yansımaları

Çalışmanın yönteminde değinildiği gibi, ilköğretim 7. sınıf SBÖP’da, ara disiplin kazanımları hariç, otuz dokuz adet kazanım, geziler dışındaki, okul içi ve dışı elli sekiz etkinlikten postmodernizme ilişkili görülen dokuz kazanım ve on iki etkinlik ele alınmıştır.

İlköğretim 7. Sınıflar SBÖP’da postmodernizmle ilişkili olduğu düşünülen kazanımlardan öne çıkanlar şu şekilde sıralanabilir: “*İletişimi olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır*”; “*Başkaları ile kurduğu iletişimlerin iyi olup olmadığını sorgular*”; “*İletişimde kişiler arası farklılıklara hoşgörü gösterir*”; “*insanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır* (MEB, 2005). Bu kazanımların, postmodernizmde önemli

görülen, “farklılıklara saygı” ve “farklılıkların tabiliğinin kabulü” nün kazandırılmasına yönelik olduğu söylenebilir. Bundan başka yine, kitle iletişim araçlarının rolüne yönelik olarak, SBÖP’da, çocuklara yönelik program ve haberlerin artırılması için proje hazırlamayı gerektiren “Bizim Ekranımız “ etkinliği ile öğrencilerin eleştirel medya okuryazarlığına ve sosyal sorumluluğa hazırlandıkları göze çarpmaktadır. Öğrencilerin kimlik oluşumunda önemli bir yere sahip olan kitle iletişim araçlarıyla ilişkili bu kazanım ve etkinliklerin “gündelik yaşamın mekânsallığı içindeki bireyi, internet aracılığıyla uzak deneyimlerin tanığı haline getirmeye (Karaduman, 2010) katkı sağlamaya yönelik olduğu söylenebilir.

Yukarıda değinilen postmodernizmle ilgili kazanımlar ve etkinliklerin yanında, SBÖP, bir bütün olarak analiz edildiğinde, tarihi olayları ve olguları tarihin içinden bir anlatım, bir olaylar kronolojisi olarak değil, bugünün farklılıkları ve çoğulculuğunu esas alan demokratik hayat için birer referans kaynağı olarak değerlendirdiği yorumu yapılabilir. Buna paralel olarak da, SBÖP’nın, durağan, olmuş bitmiş olaylara odaklanmak yerine, tarihsel, estetik ve sanatsal değişim, etkileşim ve sürekliliğe vurgu yaptığı söylenebilir. SBÖP’nın bu değişen anlayışına kanıt olarak, 7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde “*Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir*” ; “*Şehir incelemesi yoluyla Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir*” ve “*Osmanlı Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder*” kazanımları gösterilebilir. Ayrıca Osmanlı tarihinde çeşitli dönüm noktalarını esas alan bir tarih gazetesi çıkarmayı öngören “Yazıyor, Yazıyor!” etkinliği ve Türk müziğinin Avrupa klasik Batı müziğine etkilerini incelemeyi gerektiren Batılı müzik dehası Mozart’ın bestelediğı Türk Marşı’nı esas alan “Türk Marşı” etkinliği, bu kanıtlara eklenilir.

Gerçeğin kurgulandığını ve her türlü otoritenin, karar alma organlarının, alınan kararların meşruiyet kaynaklarını sorgulayan ve hatta meydan okuyan postmodernist yaklaşımın SBÖP’na etkilerinden biri de, “Yaşayan Demokrasi” ünitesinde görülmektedir. Bu üniteye yönelik, “Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır” kazanımı ve bununla ilgili sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin karar alma süreçlerini ve kamuoyunu nasıl etkilediğini göstermek amacıyla bir gazete hazırlamayı öngören “Vatandaşın Sesi Gazetesi” etkinliği bu etkiye örnek olarak verilebilir. Bu örneklere, aşağıdaki kazanımları da eklemek mümkündür: “Küresel sorunlarla, uluslar arası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir”; “Küresel

sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder”. Ayrıca “Dünyamız ve Sorunları” etkinliğinin, bilimsel araştırma basamaklarını kullanmak suretiyle küresel sorunların çözümü için proje geliştirmeyi öngören “Proje Şenliği” etkinliği ile küresel sorunlarla uluslar arası kuruluşların amaçlarının incelendiği “Uluslararası Kuruluşlar” etkinliği ve bu üniteye doğrudan verilecek “Kalıp yargıları fark etme” becerisi de, SBÖP’nin genel amaçlarından olan “insanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösteren insanları yetiştirmek” hedefiyle tam bir uyum içinde olduğu görülür. Bu uyum, sosyal bilgilerin konusu olan insan ve onun diğer insanlarla ve çevreyle olan ilişkisi göz önüne alındığında daha da önem kazanır. Bu nedenle sosyal bilgiler dersinde toplumu ve dünyadaki bütün insanları ilgilendiren güncel sorunlarla ilgili haberlere de yer verilmelidir (Gedik ve Altun, 2008: 501). Yine günümüzdeki eğilimin, bireysel ve kolektif kimliklerin ötesine geçen bir kurguda, üçüncü bir aidiyet olarak ulusüstü/ötesi kimlikler yaratma/oluşturma çabası (Karaduman, 2010: 2892) göz önüne alındığında, SBÖP’nin sözü geçen kazanım ve etkinliklerinin yönü (postmodernizm) daha açık biçimde görülebilir. Bununla birlikte, modernizmin bir gereği olan etkili vatandaşlık eğitimi için gerekli olan geleneksel hedefler de sosyal bilgiler programında korunmaya devam etmiştir.

5. SONUÇ

Yaklaşık üç asır adeta bir bilim, yaşam ve inanç sistemi olarak egemenlik süren modernizm, pozitivism ve bunların uzantısı niteliğindeki çeşitli kuram ve paradigmların, II. Dünya savaşıdan sonra, önce üretildikleri adreslerde ve sonraları yavaş yavaş tüm dünya sathında prestij kaybederek, tarih sahnesinden çekildiklerine şahit olunmaktadır. Kısaca modernizm olarak isimlendirilen bu dönem, Batı’da olduğu gibi bizde de, eğitim dahil, hemen hemen tüm kurum ve kuruluşların şekillenmesinde etkin rol oynamıştır. Modernizm ve pozitivismin SBÖP’na yansımaları, ulus devlet argümanı doğrultusunda, bireyi, toplum ve üretim süreçleri lehine, üzerinde ayarlamalar yapılabilecek bir nesne olarak görme ve eğitim süreçlerini bunun üzerine kurgulama şeklinde özetlenebilir. Ancak modernitenin kendi evinde, postmodernizmle vurulmasıyla, önceleri Batı’da ve giderek bütün dünyada, eğitimdeki toplumcu yaklaşım da değişmeye başlamıştır.

Yapılandırıcılığın eğitimdeki etkisini anlamak için gelişmiş ülkelerin eğitim programlarına göz atmak yeterlidir. Nitekim bu etki, biraz geç de olsa Türk Eğitim Sistemine de yansımıştır. Bu yansımaların en belirgin göstergesi, MEB’in 2004 yılında ilköğretim programlarında gerçekleştirdiği değişim sayılabilir. Reform olarak nitelenen bu değişimin özü, eğitim programlarının temel felsefesi ve diğer tüm boyutlarıyla (amaç, içerik, etkinlikler ve ölçme-değerlendirme), dünyada yükselen paradigma olarak

gösterilen postmodernizm ve onun eğitimdeki gölgesi sayılan yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlenmesidir. Ancak söz konusu program değişimleri, SBÖP bağlamında analiz edildiğinde, önceki anlayışın (modernizm ve pozitivizm) da tümüyle terk edilmediği görülmektedir. Bu durum, MEB'in, SBÖP'da yeni paradigmlar (postmodernizm-yapılandırmacılık) ile önceki paradigmlar (modernizm-pozitivizm) arasında adeta bir orta yol bulma arayışı olarak değerlendirilebilir. Bu durumda SBÖP'nın ne kadarı yeni ve ne kadarı önceki paradigmlara dayalıdır sorusu ile Postmodernizmin SBÖP'na yansması ne şekilde gerçekleşmiştir, sorusu gündeme gelmiştir.

İlköğretim 6 ve 7. sınıflar SBÖP'daki postmodernist imgeleri belirlemeyi amaçlayan bu çalışma, böyle bir ihtiyaçtan doğmuştur. Mevcut SBÖP'nı analiz etmeye dayalı, bu çalışma betimsel bir nitelik arz etmektedir. Nitel çalışmaların doğası gereği, bu tür çalışmalarda ulaşılan noktaların (sonuçların) sayısallaştırılması ve genelleştirilmesi beklenmemelidir. Burada daha çok, okuyucuya, tuvali mevcut SBÖP'ndan müteşekkil zemin üzerine, araştırmacıların yorumları olan fırça ve boyalarla bir resim sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışma sonunda, alanyazında sıkça söz edildiği gibi, postmodernizmin SBÖP'na birçok açıdan yansıdığı görülmüştür. Bu yansıma, doğrudan postmodernizme atıf yapma şeklinden ziyade, postmodernizmin eğitim anlayışı olan yapılandırmacılığı esas alma şeklindedir. İlköğretim 6. ve 7. sınıflar SBÖP incelendiğinde, yapılandırmacı yaklaşımın yansımalarının, programların dayandığı temellerden başlayıp, genel amaçlar, kazanımlar ve etkinliklere kadar uzandığı açıkça görülmektedir. Yapılandırmacılığın programlara etkisi, bizzat MEB kaynaklarında da sıklıkla vurgulanmıştır. Nitekim MEB'in konuyla ilgili hazırlanmış olduğu dokümanlar incelendiğinde, söz konusu programların tasarım aşamalarında da yapılandırmacılığın referans alındığı anlaşılmaktadır.

Postmodernizmin SBÖP'na yansması, programların genel amaçları ve kazanımları ekseninde ele alındığında ulaşılan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir. İlköğretim 6.sınıf SBÖP'da, ara disiplin alan kazanımları hariç, kırk üç adet kazanım ve elli yedi etkinlik bulunmaktadır. Postmodern şablon çeçevesinde yapılan analiz sonucunda bunlardan yedi kazanım ve on etkinliğin, doğrudan olmasa da postmodernizmle ilişkili olduğu değerlendirilmiştir. Buradaki "doğrudan olmama" kazanımlar ve etkinliklerde postmodernizme ismen değinilmemesi anlamında kullanılmıştır. İlköğretim 7.sınıf SBÖP'da, ara disiplin kazanımları hariç, otuz dokuz adet kazanım, geziler dışındaki, okul içi ve dışı elli sekiz etkinlik bulunmaktadır. Yapılan analiz sonucunda bunlardan dokuz kazanım ve on iki etkinliğin postmodernizme ilişkili olduğu değerlendirilmiştir.

Çalışmada ulaşılan bazı sonuçlar şu şekildedir: Postmodernizm, ilköğretim 6. ve 7.

sınıflar SBÖP'na, yapılandırmacılık şeklinde yansımıştır. Tümünden yansımadan ziyade, kısmi olarak gerçekleşen bu yansımalar, daha çok, genel amaçlar, kazanımlar ve etkinlikler üzerinde ve esneklik, görelilik, çoklu doğrular, çok kültürlülük ile sorgulama kavramları çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte programlarda önceki paradigmalardan izleri de devam etmektedir. Bu durum, MEB'in programlarda, eski-yeni paradigmalardan birey-toplum arasında denge arayışına dayalı bir orta yol bulma çabası olarak değerlendirilmiştir. Bu arayış, mevcut eğitim sorunlarının tümüyle eski paradigmalara yüklenilmesinin doğru olmaması ile postmodernizmin her derde deva olmadığı gerçeğine dayalı olabilir. Bu noktada öğretmenlere ve eğitimcilere düşen, postmodernizm de dahil tüm yeni paradigmalardan, tıpkı öncekiler gibi üretilmiş olduğunu bilerek, bunlara karşı veya lehte tavır almak yerine, bunlardan azami derecede yararlanmanın yollarını aramak olmalıdır.

Son söz olarak, yaklaşık iki asırdır gelişmek ve gelişmek için de değişmeye çaba sarf eden toplumumuz, bunun için anahtar kelime olarak eğitime sarılmıştır. Bu uğurda çoğunluğu Batıdan alınma birçok eğitim anlayışı, modeli ve kuramı, hiç tereddüt edilmeden alınıp denenmiştir ve sonuçları herkesin malumudur. Bu kadar masraf, emek, çaba ve umuda rağmen, eğitimde bugün itibarıyla istenilen seviyeye ulaştığımız söylenemez. Kaldı ki, iki asırdır süren ithal ikameli eğitim anlayışıyla, sözü geçen seviyenin yakalanması da pek mümkün görünmemektedir. Çünkü eğitim, evrensel birtakım boyutları olsa da, temel referanslarını kültürden alarak beslenen bir olgudur. Bundan dolayı da eğitim, ithal edilemez, tesis edilir. İthal eğitim, milli bünyeye organ nakli gibidir. Bizi muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkaracak bir eğitimi, tüm boyutlarıyla ancak biz tesis edebiliriz. Bu konuda tarihimiz, bize ilham verip, yol gösterecek sayısız örneklerle doludur. Aslan'ın (2000: 7) tabiriyle yeter ki "biz olmak" fiilini hafife almamalım.

KAYNAKLAR

- Arslan, H. (2000). Postmodern Sosyal Analiz ve Postmodern Eleştiri içinde John. W. Murphy, J. W. (Çev: Hüsamettin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları
- Arslan, M. M. (2005). Cumhuriyetin Kuruluş Felsefesi Açısından Yeni İlköğretim Programları. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu, 14-16 Kasım, Erciyes Üniversitesi, Kayseri. Ankara: Sim Matbaası.
- Aydın, H. (2006). Eleştirel Aklın Işığında Postmodernizm, Temel Dayanakları ve Eğitim Felsefesi. *Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, turkoloji.cukurova.edu.tr (Erişim: 22 Mayıs 2010).
- Bauman, Z.(2003). Yasa Koyucular ile Yorumcular (Çev: Kemal Atakay). İstanbul: Metis Yayınları.

- Büyükdüvenci, S. ve Öztürk, S.R. (1997). Postmodernizm ve Sinema. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Canerik, H. (2005). Sosyal Bilgiler Progamı ve Öğretimi. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu, 14-16 Kasım, Erciyes Üniversitesi, Kayseri. Ankara: Sim Matbaası.
- Çağlar, A. (2001). 21. Yüzyılda Okulun Değişen Rolü ve Yeni Eğilimlere İlişkin İyimser Bazı Öngörüler, içinde. 21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi. İstanbul: Sedar Yayıncılık.
- Çalıştay (2008). Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Türkiye Cumhuriyetinde Eğitimin Çağdaş Değerlerle İrdelenmesi” 1-3 Mart 2008, Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- DeLashmutt, G. and Braund, R. (1996). Postmodernism and You: Education.<http://www.xenos.org/> (Erişim: 17 Kasım 2006).
- Doltaş, D. (2003). Postmodernizm ve Eleştirisi Tartışmalar/Uygulamalar. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Falzon, C. (2001). Foucault ve Sosyal Diyalog-Parçalanmanın Ötesi (Çev:Hüsamettin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Gedik, H. D. ve Altun, A. (2008). Sosyal Bilgilerde Güncel Olaylar ve Medya Okuryazarlığı, Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Hollinger, R.. (2005). Postmodernizm ve Sosyal Bilimler-Tematik Bir Yaklaşım. (Çev: Ahmet Çevizci). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Kale, N. (1995) Postmodernizm, Hermeneutik ve Eğitim. <http://www.education.ankara.edu.tr> (Erişim: 09 mayıs 2010).
- Karaduman, S. (2010). Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü, *Journal of Yasar University*. <http://joy.yasar.edu.tr/makale> (Erişim: 18 Mayıs 2010).
- Kutluer, İ. (2006). Küreselleşme Mahiyeti ve Boyutları(Ed. Yurdağül Mehmedoğlu ve Ali Ulvi Mehmedoğlu) içinde Küreselleşme Ahlak ve Değerler. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Küçükahmet, L. (2005). 2004 Hayat Bilgisi Programının Değerlendirilmesi. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu, 14-16 Kasım, Erciyes Üniversitesi, Kayseri. Ankara: Sim Matbaası.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, Tebliğler Dergisi, Sayı: 2487.
- MEB (2005). İlköğretim 6. ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. <http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php?> (Erişim 12 Mayıs 2010).
- MEB (2005a). İlköğretim 6. ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Öğretim Programı“3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Uygulanması ile ilgili Açıklamalar”<http://ttkb.meb.gov.tr>(Erişim 12 Mayıs 2010).
- MEB (2005b). İlköğretim 6. ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, “2.2.Programın Temel Yaklaşımı”<http://ttkb.meb.gov.tr>(Erişim 12 Mayıs 2010).

- MEB (2005c). İlköğretim 6. ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, “2.3.3 Değerler, Değer Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar” ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php(Erişim 12 Mayıs 2010).
- MEB (2005d). Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Ağustos 2005.
- MEB (2005e). İlköğretim 6. ve 7. Sınıflar Sosyal Bilgiler Öğretim Programı “2.3.4. Öğrenme Alanı”, “Sosyal Bilgiler Öğretimi Açısından Öğretmen” ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php(Erişim 12 Mayıs 2010).
- Merter, F. (2005). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Dersi Programının Eğitim Sosyolojisi Bakış Açısından Olumlu ve Olumsuz Eleştirisi. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu, 14-16 Kasım, Erciyes Üniversitesi, Kayseri. Ankara: Sim Matbaası.
- Okur, H. (2006). Avrupa'da Bir Hayalet Dolaşüyor: Postmodernizmin Heyulası!” *Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi*. <http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index>. (Erişim 20 Mayıs 2010).
- Özkiraz, A. (2003). Modernleşme Teorileri ve Postmodern Durum. Konya: Çizgi Kitapevi
- Yaşar, Ş., Gültekin, M., Türkan, B. ve Yıldız, N. (2005). Yeni İlköğretim Programlarının Uygulanmasına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Hazırbulunmuşluk Düzeylerinin ve Eğitim Gereksinimlerinin Belirlenmesi. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu, 14-16 Kasım, Erciyes Üniversitesi, Kayseri. Ankara: Sim Matbaası.
- TES.(2001). Türk Eğitim-Sen. *21. Yüzyılda Türk Milli Eğitimi* (Ed. İzzet Çevik). Ankara: İsmat Yayınları.
- Saban, A. (2005). Öğrenme Öğretme Süreci Yeni Teori ve Yaklaşımlar. Ankara: Nobel Yayınları.
- Sherman, L. W. (2000). Postmodern Constructivist Pedagogy for Teaching and Learning Cooperatively on the Web. *CyberPsychology & Behavior*, 3 (1)51-57.
- Sönmez, V. (2008). Eğitim Felsefesi. Ankara: Anı Yayınları.
- Sönmez, V. (1997). Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu. Ankara: Anı Yayınları.
- Tezcan, M. (2002). Postmodern ve Küresel Toplumda Eğitim. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Türkdoğan, O. (2004). Milli Kültür Modernleşme ve İslam. İstanbul: IQ Yayınları.
- Tüzen, H. (2008). Postmodernizm Mitosu. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 145-158.
- Touraine, A. (2002). Modernliğin Eleştirisi (Çev: Hülya Tufan). İstanbul Yapı Kredi Yayınları.
- Urhan, V. (2000). Michel Foucault ve Arkeolojik Çözümleme. İstanbul: Paradigma Yayınları
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı.